

mgr Katarzyna Warchoł
Zakład Pedagogiki Specjalnej,
Wydział Pedagogiki i Filozofii Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Rzeszowskiego

Streszczenie pracy doktorskiej na temat:

Uwarunkowania procesu wsparcia uczniów z niepełnosprawnością w młodszym wieku szkolnym w publicznych i niepublicznych szkołach podstawowych

promotor: dr hab. Krystyna Barłóg, prof. UR

Struktura niniejszej pracy obejmuje pięć rozdziałów, które prowadzą od ujęcia teoretycznego problematyki niepełnosprawności i wsparcia, poprzez opis systemowych rozwiązań edukacyjnych, aż do prezentacji badań własnych i wniosków aplikacyjnych.

W rozdziale pierwszym pt. „Proces wsparcia ucznia z niepełnosprawnością w ujęciu nauk społecznych” omówiono definicje i modele niepełnosprawności, typologie i determinanty wsparcia oraz podstawy systemu pomocy uczniom ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi. Rozdział drugi pt. „Wsparcie ucznia z niepełnosprawnością w systemie edukacji” obejmuje zagadnienia rewalidacji i pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym organizację wsparcia na trzech poziomach oraz indywidualizację procesu nauczania z uwzględnieniem współpracy szkoły z rodziną. Rozdziały trzeci i czwarty przedstawiają odpowiednio metodologiczne podstawy badań własnych oraz przebieg i uwarunkowania etyczne realizacji badań. Rozdział piąty zawiera analizę wyników, weryfikację hipotez, wnioski oraz rekomendacje dla praktyki edukacyjnej.

Podjęcie tematu wynika z potrzeby zrozumienia i porównania mechanizmów wsparcia uczniów z niepełnosprawnością w młodszym wieku szkolnym w szkołach publicznych i niepublicznych. Praca ma charakter nowatorski, ponieważ łączy perspektywę nauczycieli i rodziców oraz analizę dwóch typów placówek przy wykorzystaniu autorskiego narzędzia badawczego i narzędzi standaryzowanych, co pozwala na diagnozę aktualnego stanu wsparcia oraz identyfikację obszarów wymagających zmian.

Badania przeprowadzono z zastosowaniem metody sondażu diagnostycznego (ankieta) wśród nauczycieli i rodziców/opiekunów. Do oceny zależności między typem szkoły a wybranymi wskaźnikami jakości wsparcia zastosowano analizę statystyczną, w tym test chi-kwadrat oraz współczynniki korelacji Pearsona.

Wyniki badań wskazały, że typ placówki oraz jej uwarunkowania organizacyjno-infrastrukturalne istotnie różnicują jakość wsparcia. Szkoły niepubliczne częściej dysponowały lepiej dostosowaną przestrzenią i zapleczem technicznym, co sprzyjało dostępności środowiska szkolnego oraz pełniejszemu uczestnictwu uczniów w zajęciach dydaktycznych i pozalekcyjnych. W szkołach publicznych ograniczenia infrastrukturalne częściej tworzyły bariery funkcjonalne, zwiększały trudności organizacyjne i sprzyjały powstawaniu sytuacji obniżających komfort oraz bezpieczeństwo uczniów.

Różnice odnotowano także w zakresie praktyk dydaktycznych. W placówkach niepublicznych częściej stosowano metody aktywizujące i projektowe, technologie edukacyjne oraz konsekwentną personalizację wymagań i zadań dydaktycznych. W szkołach publicznych zauważalne było większe zróżnicowanie kompetencji nauczycieli w obszarze edukacji włączającej: obok praktyk wysokoefektywnych występowały działania mniej zindywidualizowane, co przekładało się na spójność i skuteczność wsparcia. Analizy statystyczne potwierdziły istotny związek typu szkoły ze zróżnicowaniem metod nauczania i oceną efektywności wsparcia.

Kluczową rolę w procesie wsparcia pełniła współpraca szkoły z rodziną. Rodzice uczniów w szkołach niepublicznych częściej uczestniczyli w konstruowaniu indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych oraz otrzymywali regularną informację zwrotną o postępach dziecka, co sprzyjało partnerskiemu modelowi komunikacji. W szkołach publicznych część rodziców wskazywała na ograniczoną dostępność konsultacji, mniej systematyczną informację oraz epizodyczny charakter włączania do planowania wsparcia. Zależności między typem placówki a wzorcami komunikacji i współpracy zostały potwierdzone w analizach statystycznych i wiązały się z oceną skuteczności wsparcia.

W wymiarze społeczno-emocjonalnym uczniowie w szkołach niepublicznych rzadziej doświadczali sytuacji wykluczenia i częściej uczestniczyli w aktywnościach grupowych, podczas gdy w szkołach publicznych ryzyko marginalizacji było wyższe, co łączono z barierami infrastrukturalnymi oraz mniej elastycznymi ramami organizacyjnymi. Testy chi-kwadrat i współczynniki korelacji Pearsona wskazały na istotne powiązania między typem szkoły a poziomem integracji społecznej uczniów oraz jakością wsparcia.

Wnioski z badań podkreślają, że skuteczność edukacji włączającej zależy przede wszystkim od dostępności i organizacji środowiska szkolnego, kompetencji i doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz realnej współpracy z rodzicami i specjalistami. Wyniki mają znaczenie praktyczne i mogą stanowić podstawę rekomendacji obejmujących modernizację infrastruktury w szkołach publicznych, systematyczne szkolenia kadry w zakresie edukacji

włączającej, rozwój spersonalizowanych praktyk dydaktycznych oraz wzmacnianie mechanizmów komunikacji i partnerstwa z rodziną. Rozprawa wnosi wkład teoretyczny i aplikacyjny do badań nad wsparciem uczniów z niepełnosprawnością, dostarczając diagnozy i wskazówek sprzyjających zwiększaniu jakości inkluzji w polskim systemie edukacji.